

Rafał Jaworski <https://orcid.org/0000-0003-2112-0063>

Uniwersytet Jana Kochanowskiego

Filia w Piotrkowie Trybunalskim

e-mail: rafal.jaworski@ujk.edu.pl

Litewscy posłowie ziemscy na sejmie walnym warszawskim 1570 r.

Register of Lithuanian envoys to the Warszawa Sejm 1570

Abstrakt

Przedmiotem artykułu jest ustalenie listy posłów litewskich do izby poselskiej uczestniczących w sejmie walnym warszawskim (3 maja — 10 lipca 1570 r.). Był to pierwszy wspólny parlament Rzeczypospolitej Obojga Narodów po zawarciu unii lubelskiej (1569). Zestawienie zostało oparte na spisie posłów przygotowanym na potrzeby wypłaty zryczałtowanego wynagrodzenia za uczestnictwo w pracach parlamentu (pieniądze strawne).

Abstract

The purpose of the article is to establish a register of envoys elected by sejmiki in the Grand Duchy of Lithuania to the lower chamber of parliament, participating in the Sejm (Warszawa, 3 May to 10 June 1570). This Sejm was the first joint Polish-Lithuanian Commonwealth parliament after the union of Lublin (1569). The register is based on a list of envoys written down for the purpose of paying out a flat-rate fee for participation in parliamentary works (the so-called strawne).

Słowa kluczowe: życie polityczne, szlachta, Sejm, posłowie

Keywords: political life, nobility, members of Parliament (envoys to the Sejm)

Sejm walny warszawski obradujący od 3 maja do 10 lipca 1570 r.¹ był pierwszym parlamentem zwołanym po unii lubelskiej, a więc pierwszym, na którym na równych prawach obok siebie zasiedli senatorowie i posłowie obu części Rzeczypospolitej Obojga Narodów – Korony Królestwa Polskiego i Wielkiego Księstwa Litewskiego. Nic więc dziwnego, że parlament ten już od ponad stulecia znajduje się w centrum uwagi historyków. Podstawową nadal pracą poświęconą sejmowi w 1570 r. jest monografia autorstwa Jana Pirożyńskiego². To stosunkowo niewielkie opracowanie, oparte w głównej mierze na zachowanym diariuszu sejmu, nie spełnia wymagań, jakie współcześnie stawia się monografii sejmowej. Na ten stan rzeczy składa się kilka czynników – przede wszystkim znaczący przyrost źródeł³ oraz lepsza, dzięki dorobkowi historiografii, znajomość okoliczności towarzyszących obradom sejmu. Jednym z czynników, które w znacznym stopniu rzutują na wartość pracy z 1972 r., jest brak głębszej refleksji na temat składu obu izb. Tym kwestiom poświęcono zaledwie kilka akapitów, koncentrując się jedynie na posłach koronnych. Jest to tym dziwniejsze, że autor miał dostęp do kompletnego (tzn. obejmującego zarówno koronnych jak i litewskich posłów ziemskich) wykazu składu izby poselskiej opracowanego przez Ludwika Kolankowskiego w 1928 r.⁴

Być może pominięcie litewskich posłów na sejm warszawski w pracy J. Pirożyńskiego sprawiło, że dopiero od kilku lat można zauważyć w publikacjach naukowych poświęconych unii polsko-litewskiej oraz wspólnemu parlamen-

¹ Daty graniczne obrad sejmu przyjmuję za: *Posłowie ziemscy koronni 1493-1600*, oprac. W. Uruszczak, I. Kaniewska, M. Ferenc, J. Byliński, red. I. Kaniewska, Warszawa 2013 [cyt. dalej: PZK], s.191.

² J. Pirożyński, *Sejm warszawski roku 1570* [„Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego” 279, „Prace Historyczne” 36], Kraków 1972. Tam też omówienie podstawy źródłowej oraz stanu badań, s.7.

³ B.N. Floria, I. Kaniewska, *Nowe źródło do dziejów polskiego parlamentaryzmu XVI wieku*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1983, t. 35, s. 193-211; H. Lulewicz, *Najstarsza znana instrukcja sejmikowa z Wielkiego Księstwa Litewskiego. Sejmik wileński przed sejmem warszawskim*, [w:] *Studia historyczno-prawne. Prace dedykowane Profesorowi Janowi Sereydcy w siedemdziesiątą piątą rocznicę urodzin...*, red. J. Dorobisz i W. Kaczorowski, Opole 2004, s. 171–180; W. Uruszczak, *Miscellanea sejmowe warszawskie z 1570 roku*, [w:] *Studia Historycznoprawne. Tom poświęcony pamięci profesora Kazimierza Orzechowskiego*, red. A. Konieczny, P. Jurek, Wrocław 2010, s. 129-135. Piszący te słowa przygotowuje do druku instrukcję sejmiku lubelskiego na sejm 1570 r.

⁴ L. Kolankowski, *Posłowie sejmów Zygmunta Augusta*, „Reformacja w Polsce” 1928, t. 5, s. 134-136.

wi Rzeczypospolitej znajomość zestawienia L. Kolankowskiego⁵. Jednocześnie zauważyć trzeba, że samo to zestawienie rodzi dodatkowe problemy. Przede wszystkim uczony, tak jak w przypadku pozostałych wydanych przez siebie spisów posłów na sejmy czasów ostatniego Jagiellona, poprzestał jedynie na podaniu nazwisk parlamentarzystów, nie podejmując próby ich identyfikacji. Ponadto L. Kolankowski, o ile bez większych problemów odczytywał z podstawy źródłowej nazwiska posłów wybranych przez sejmiki koronne, to w przypadku Litwinów miał z tym zauważalne trudności. Była to przede wszystkim konsekwencja problemów, jakie miał szesnastowieczny koroniarz – pisarz skarbowy z zapisaniem obco dla niego brzmiących imion i nazwisk litewskich parlamentarzystów. Dodatkowo sytuację skomplikowała pomyłka historyka – podał błędny opis archiwalny rękopisu, na którym oparł się opracowując spis (*Arch. Główne Rach. Król.* 229)⁶.

Spis posłów koronnych dla interesującego nas sejmku opracowany przez Irenę Kaniewską, a podany w wydany w 2013 r. całościowym zestawieniu posłów ziemskich koronnych dla sejmów odprawionych do końca XVI w.⁷, zamiast skorygować i wyjaśnić pomyłki Kolankowskiego, dołożył własne. Tu z kolei podano jeszcze inne, także błędne, odesłanie do rękopisu. Według I. Kaniewskiej opracowano *wykaz posłów wg rejestru wypłat strawnego (Rach. Sejm. 23, k. 76-80)*⁸. Zamieszanie co do podstawy, na której oparto najnowsze zestawienie, miało swoje dalsze konsekwencje. Nim zapewne należy tłumaczyć sytuację, w której na końcu zestawienia I. Kaniewskiej pojawia się pozycja: *Posłowie z niezidentyfikowanych województw*, gdzie został wymieniony niejaki *Wydra* –

⁵ Jako pierwszy zapewne w 2017 r. U. Padałński (*Pradstaŭnictwa Válikaga Knáštva Litoŭskaga na Lublińskim sojme 1569 goda*, Minsk 2017, s. 179, przyp. 242) por. wcześniejsze prace tegoż, *The representation of the Grand Duchy of Lithuania in the final stage of the Seym of Lublin (June-August 1569)*, „Zapiski Historyczne” 2014, t. 89, z. 4, s. 581-581 oraz *Ślábta VLK i val’ny sojmy Rěčy Paspalitaj 1570 goda*, „Belaruskij Gistaryčny Časopis” 2004, nr 6, s. 50-54.

⁶ L. Kolankowski, *op. cit.*, s. 136.

⁷ PZK, s. 191-199.

⁸ *Ibidem*, s. 191. Jeszcze inną, także błędną, sygnaturę (AGAD, *ASKI, Rachunki królewskie, nr 229, k. 32-34*) znajdujemy w innej pracy I. Kaniewskiej („*Strawne pieniądze*” posłów koronnych w XVI wieku, [w:] *Poprzez Stulecia. Księga pamiątkowa ofiarowana profesorowi Antoniemu Podrazie w 80. rocznicę jego urodzin*, red. D. Czerna, Kraków 2000 s. 47, przyp. 7). Poprawną natomiast sygnaturę interesującego nas rękopisu podaje uczona w książce *Małopolska reprezentacja sejmowa za czasów Zygmunta Augusta* (Kraków 1974), s. 8, przyp. 6.

jego mandat i obecność na sejmie potwierdza powołanie go do senatorsko-poselskiej komisji dla wysłuchania sprawozdania z poborów i odesłania do przywołanego już *diariusza sejmu*⁹. Wystarczyłby rzut oka do rękopisu, czy nawet do obarczonego błędami zestawienia L. Kolankowskiego, by rozwiązać wątpliwości co do identyfikacji rzeczonoego Wydry, który nota bene nie był posłem koronnym, więc w ogóle w spisie posłów koronnych znaleźć się nie powinien.

Przywołane wyżej perturbacje z ustaleniem podstawy źródłowej, poprawnego odczytania nazwisk posłów litewskich i co się z tym wiąże ich właściwej identyfikacji, skłonił piszącego te słowa do opracowania spisu Litwinów wybranych przez sejmiki na posłów na sejm walny warszawski 1570 r. w oparciu o zachowany spis wypłaty strawnych pieniędzy.

Znajomość składu osobowego izby poselskiej zawdzięczamy rozliczeniu pieniędzy wydanych ze skarbu królewskiego na wypłaty pieniędzy strawnych, czyli zryczałtowanego wynagrodzenia za uczestnictwo w pracach parlamentu¹⁰. Pisarz skarbowy wpisał do księgi rachunkowej¹¹ nazwiska posłów według podziału na województwa (w przypadku województw: mazowieckiego i ruskiego - również na powiaty) i ziemie, podając pod każdą jednostką administracyjną wyliczenie, ilu posłów i jakiej wysokości wynagrodzenie otrzymało oraz sumaryczne zliczenie dla każdego województwa lub ziemi. Ten sposób rejestracji i rozliczenia sum wypłaconych posłom jest typowy i nie odbiega formą od zachowanych rozliczeń strawnego z innych szesnastowiecznych sejmów.

Dużo natomiast wnosi dla badań sposobu wypłaty strawnego nagłówek jakim pisarz opatrzył rozliczenie. Brzmi on następująco: *Placza strawnych pieniędzy dani panom Posłom Ziemskim | od Krolia Jego Mczy wiedlie | Regestru y porządku iako | w kolie siedza y wothbuyą, przesz | Pana Stanisława Schafracza | Castellana Bieczkiego a na | then czas Marszałka | Poselskiego do skar | bu podanego.*

⁹ PZK, s. 199.

¹⁰ Na temat instytucji pieniędzy strawnych w Koronie zob. W. Uruszczak, *Sejm walny...*, s. 52-55 (III.3. *Strawne*); I. Kaniewska, „*Strawne pieniądze*...”, s. 57-66; A. Filipczak-Kocur, *Kto wypłacał diety poselskie w XVII wieku?*, [w:] *Parlament, prawo, ludzie: studia ofiarowane profesorowi Juliuszowi Bardachowi w sześćdziesięciolecie pracy twórczej*, red. K. Iwanicka, M. Skowronek, K. Stembrowicz, Warszawa 1996, s. 68-73; R. Jaworski, *Spis posłów koronnych na sejm koronacyjny w 1574 roku*, „Kwartalnik Historyczny” 2017, t. 124, z. 2, s. 298-302.

¹¹ Warszawa, Archiwum Główne Akt Dawnych, Archiwum Skarbcza Koronnego, Oddz. I, Rachunki Królewskie, sygn. 230, k. 35-43. I to jest poprawne odesłanie do jednostki archiwalnej, w której pomieszczony jest interesujący nas rejestr wypłaty strawnego.

Potwierdza on zaobserwowaną w rozliczeniu strawnego wypłaconego posłom koronnym na sejm koronacyjny Henryka Walezego (Kraków 1578 r.) praktykę, że to na marszałku izby poselskiej spoczywał obowiązek sporządzenia spisu posłów, który był podstawą do wypłaty diet poselskich¹².

Ważna jest również informacja, że posłów spisano według sposobu zasiadania w kole podczas posiedzeń izby. Oznaczałoby to, że posłowie poszczególnych województw zasiadali w takim porządku, w jakim w senacie miejsca zajmowali wojewodowie¹³. Wygląda on następująco (wytłuszczono województwa litewskie, w nawiasach podano liczbę posłów z danego województwa/wysokość wypłaconego każdemu posłowi strawnego oraz ewentualny komentarz pisarza skarbowego): województwo krakowskie (7 posłów/48 fl.), województwo poznańskie (6 posłów/48 fl.), **województwo wileńskie** (9 posłów /*Ex thesauro Lithwaniae expediti.*), województwo sandomierskie (6 posłów/48 fl.), województwo kaliskie (6 posłów/48 fl.), **województwo trockie** (8 posłów /*Isti ex thesauro Lithwanico expediti.*), województwo sieradzkie (6 posłów/32 fl.), województwo łęczyckie (4 posłów/32 fl.)¹⁴, **województwo żmudzkie** (3 posłów/*Ex thesauro Lithwanico expediti.*), województwo brzeskie (2 posłów/32 fl.), województwo inowrocławskie (2 posłów/32 fl.), ziemi dobrzyńska (1 poseł/32 fl.), województwo kijowskie (2 posłów/48 fl.), województwo ruskie (13 posłów/48 fl.), województwo wołyńskie (6 posłów/48 fl.), województwo podolskie (4 posłów/48 fl.)¹⁵, **województwo smoleńskie** (brak nazwisk posłów), województwo lubelskie (3 posłów/48 fl.), **województwo połockie** (2 posłów/*Ex theloneo Lithwanico expediti.*), województwo bełskie (4 posłów/48 fl.), województwo płockie (3 posłów/48 fl.), **województwo witebskie** (4 posłów/*Ex thesauro Litwaniae expediti.*), województwo mazowieckie (20 posłów/32 fl.), województwo pod-

¹² R. Jaworski, *op. cit.*, 289-300. Oznacza to, że obowiązki marszałka nie ograniczały się jedynie do przewodniczenia obradom izby poselskiej, występowania w jej imieniu wobec pozostałych stanów sejmujących, lecz miały też charakter organizacyjny, dotychczas pomijany w badaniach nad godnością marszałka izby poselskiej. Piszący te słowa przygotowuje odrębny tekst poświęcony tym zagadnieniom.

¹³ A. Rachuba, *Wielkie Księstwo Litewskie w systemie parlamentarnym Rzeczypospolitej w latach 1569-1763*, Warszawa 2002, s. 167-168.

¹⁴ Jeden poseł zmarł podczas obrad sejmu (*mortuus*) i strawne wypłacono jedynie trzem posłom z województwa łęczyckiego (zob. PZK, s. 193).

¹⁵ Jeden poseł zmarł podczas obrad sejmu (*mortuus*) i strawne wypłacono jedynie trzem posłom z województwa podolskiego (zob. PZK, s. 198).

laskie (6 posłów/48 fl.), województwo rawskie (6 posłów/48 fl.), **województwo nowogrodzkie** (brak nazwisk posłów), **województwo brzeskolitewskie** (4 posłów/48 fl. *ex thesauro Regni*), województwo chełmińskie (3 posłów/48 fl.), **województwo mściślowskie** (1 poseł/*Ex thesauro Litwanico expediens.*), województwo malborskie (1 poseł/48 fl.), województwo braclawskie (4 posłów/48 fl.), województwo pomorskie (4 posłów/48 fl.), **województwo mińskie** (4 posłów/48 fl. *ex thesauro Regni*), **miasto Wilno** (2 posłów/*Ex thesauro Litwaniae expediti.*).

W przypadku województw litewskich – smoleńskiego i nowogrodzkiego – nie zanotowano nazwisk posłów. Ponieważ w diariuszu sejmu zanotowano nazwisko jedynie jednego posła litewskiego (wspomnianego Wydry)¹⁶, a w innych źródłach nie ma danych dotyczących tych dwóch sejmików, nie jesteśmy w stanie stwierdzić, z czego ten brak wynika. Możliwe, że posłowie z tych województw nie zostali wybrani. W sumie w spisie odnotowano 155 parlamentarzystów, z czego 118 wybranych przez sejmiki koronne, a 37 przez sejmiki litewskie¹⁷.

W przypadku większości województw litewskich w spisie zaznaczono, że posłowie z nich otrzymują zapłatę ze skarbcza litewskiego (*Ex thesauro Litwaniae expediti*). Jest to zapewne pewien skrót myślowy. Zgodne z przyjętą przez Zygmunta Augusta polityką, kosztami wypłaty diet poselskich, określanych w źródłach litewskich jako *posolske penjaži* lub *dethi*, obciążone zostały powiaty, z których zostali wybrani¹⁸. Jednakże przyjmowanie przez sejmiki odpowied-

¹⁶ Zob. przyp. 37.

¹⁷ Nie udało się ustalić, w jaki sposób L. Kolankowski (*op. cit.*, s. 136) doszedł do wniosku, że na sejmie 1570 r. było *razem posłów z Korony (wraz z Prusami, Podlasiem, Wołyńiem, Kijowszczyzną) 119 i 2 delegatów krak [sic! -przyp. RJ], z Litwy 37, ogółem 158*).

¹⁸ Na temat problemów związanych z finansowaniem diet poselskich w Wielkim Księstwie zob. A. Rachuba, *Diety poselskie w Wielkim Księstwie Litewskim XVI-XVII wieku na przykładzie sejmiku żmudzkiego*, [w:] *Z dziejów kultury prawnej. Studia ofiarowane Profesorowi J. Bardachowi w dziewięćdziesięciolecie urodzin*, red. M. Wąsowicz i in., Warszawa 2004, s. 599-606; A. Radaman, *Uchwała sejmikowa powiatu nowogrodzkiego z 1568 r. a system finansowania posłów sejmowych Wielkiego Księstwa Litewskiego*, [w:] *Litwa w epoce Wazów. Prace ofiarowane Henrykowi Wisnerowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, red. W. Kriegseisen, A. Rachuba, Warszawa 2006, s. 145-156; idem, *Uhvaly sojmikaü i šláheckih z'ezdaü Válikaga knástva Litoúškaga, Ruskaga i Žamojckaga ü sistème narmatyünaga règulávanná finansavanná sojmavyh posloü y drugoj polove XVI – pačatky XVII st.*, „Vesci VDPU” 2005, nr 4, ser. 2, s. 16-21; B. Zakrzewski, *Sejmiki Wielkiego Księstwa Litewskiego XVI-XVII w. Ustrój i funkcjonowanie: Sejmik trocki*, Warszawa 2000, s. 139-145.

nich uchwał opodatkowujących szlachtę na potrzeby strawnego (*posolszczyzna*) szło bardzo opornie - szlachta litewska doskonale zdawała sobie sprawę, iż posłowie koronni otrzymują wynagrodzenie ze skarbu koronnego. Być może brak przyjęcia odpowiednich uchwał poborowych przez sejmiki spowodował, że wypłatę diet posłom z województw brzeskolitewskiego i mińskiego sfinansowano *ex thesauro Regni*. Dziwić może jedynie, iż zdecydowano się wypłaty dokonać z pieniędzy koronnych, a nie ze skarbcza wielkksiążęcego, czy też nie ma śladu późniejszego odzyskania wypłaconych kwot ze skarbcza litewskiego, co było stałą procedurą podczas rozliczania wypłat na rzecz litewskich dworzan przebywających przy boku króla w Koronie.

Jak już wyżej wspomniano, ze spisu wyraźnie widać, że zanotowanie nazwisk części posłów ziemskich wybranych z Wielkiego Księstwa sprawiło pisarzowi poważny problem i zostały one poważnie zniekształcone. Część błędów wynikać może z przepisywania obco brzmiących nazwisk z brulionu listy do księgi¹⁹. Nazwiska wszystkich posłów (w tym też mieszczan wileńskich) poprzedzone są literą *P*, co należy rozwijać jako *Pan*.

Spis poniższy, jak każde podobne zestawienie, poddaje się analizie propozograficznej²⁰. W tym przypadku można zwrócić uwagę na znaczną reprezentację wyznawców kościołów reformowanych. Podkreślić można również fakt, że wśród posłów na sejm warszawski znalazło się ośmiu, którzy brali udział w uchwalaniu unii lubelskiej rok wcześniej. Interesująca jest też spora reprezentacja pośród posłów urzędników sądowych (sędziów, podsędków i pisarzy)²¹ oraz chorążych ziemskich. To ostatnie świadczyć może o trwałości tradycji

¹⁹ Na temat praktyki sporządzania brulionowych spisów posłów, które stawały się następnie podstawą do dokonania wpisu do księgi rachunkowej, zob. R. Jaworski, *op. cit.*, s. 300.

²⁰ Przykładem prac badawczych opartych o analizę składu izby poselskiej są m. in. artykuł Marka Ferencza, *Posłowie koronni na sejmie unii lubelskiej (unie polsko-litewskie w dyskusji sejmowej)*, „Zeszyty Naukowe UJ Prace Historyczne” 2014, t. 141, z. 2, s. 367-383 oraz dla tego samego sejmku, tyle że dla reprezentacji litewskiej, praca U. Padałńskiego, *Pradstaŭnicтва, passim*.

²¹ D. Vilimas, *Vrădniki zemskih sudov Velikogo Knăžestva Litovskogo – učastniki sejmov Reči Pospolitoj i Glavnyh s'ezdov VKL (1569-1588 gg.)*, [w:] *Parlamenteŭnaja struktura ŭłady ŭ sisteme dzăržaŭnaga kiravannâ Vălikaga knăstva Litoŭskaga i Reči Pospalitoj u 15-18 stagoddzâh. Materyály miŭnarodnaj navykovaj kanferencyi (Minsk-Novagrudak, 23-24 listapada 2007 g.)*, Minsk 2008, s. 91-95.

powiązania tego urzędu z działaniem sejmików na Litwie²². Dalsze ustalenia (np. przynależności do grup w obrębie stanu szlacheckiego) oraz relacji klientskich wymagają odrębnych, szczegółowych badań.

SPIS

W spisie zachowano kolejność województw i ziem z rachunków będących podstawą niniejszego zestawienia. Zdecydowano się podawać imiona i nazwiska posłów oraz (jeśli zostały podane) piastowane urzędy w wersji oryginalnej (bez modernizacji i rozwiązywania skrótów). Dzięki temu zabiegowi sięgający po poniższe zestawienie będzie miał możliwość weryfikacji identyfikacji dokonanej w przypisie, co jest szczególnie ważne w przypadku osób których rozpoznanie pozostaje niepewne. Powyższe rozwiązanie pozwoli także na podejmowanie prób identyfikacji posłów, których nie udało się piszącemu te słowa rozpoznać. W przypisach podano podstawowe informacje o zidentyfikowanych osobach (przede wszystkim herb, daty życia, wyznanie, piastowane urzędy) oraz literaturę przedmiotu, stosując tu system skrótów wykorzystywany w serii *Urzędnicy dawnej Rzeczypospolitej XII-XVIII wieku. Spisy* oraz *Urzędnicy Wielkiego Księstwa Litewskiego. Spisy*²³.

²² W. Kamieniecki, *Chorążowie w parlamentarystyce litewskiej przed unią lubelską*, „Antemurale” 1965, t. 9, s. 165–203; E. Saviščevas, *Początki parlamentarystyki na Żmudzi w XVI wieku*, „Studia Historyczne” 2016, t. 59, z. 2 (234), s. 161-164.

²³ W przypisach do spisu wykorzystano (poza użytymi już w niniejszym artykule) następujące skróty: A. Boniecki *Herbarz polski*, Warszawa 1899 – 1913 (dalej cyt.: Bon.); K. Niesiecki, *Herbarz polski*, wyd. J.N. Bobrowicz, Lipsk 1839 – 1846 (dalej cyt.: Nies.); A. Radaman, V. Galubovič, D. Vilimas, *Zemskiâ ũradniki Polackaga vaâvodctva (drugaâ palova XVI – peršaâ palova XVII stst.)*, „Polackiâ Gistaryčnyâ Zapiski. Naukovy Časopis. Commentarii Polocenses Historici” 2004, t. 1, s. 73-80 (cyt. dalej: ZUPV); A. Radaman, V. Galubovič, D. Vilimas, *Zemskiâ ũradniki Vicebskaga vaâvodctva ũ drugoj palove XVI – peršaâ palove XVII stst.)*, „Polackiâ Gistaryčnyâ Zapiski. Naukovy Časopis. Commentarii Polocenses Historici” 2005, t. 2, s. 51-61 (cyt. dalej: ZUVV); *Polski Słownik Biograficzny* (dalej cyt.: PSB); S. Uruski, A.A. Kosiński, A. Włodawski, *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*, Warszawa 1904 – 1938 (cyt. dalej: Uruski); *Urzędnicy Dawnej Rzeczypospolitej XII-XVIII wieku. Spisy*, red. A. Gąsiorowski, Wrocław [i in.] 1985 – (dalej cyt.: U z podaniem tomu i (ewentualnie) zeszytu); *Urzędnicy Wielkiego Księstwa Litewskiego. Spisy*, red. A. Rachuba (dalej cyt.: UWKL z podaniem tomu); *Deputaci Trybunału Głównego Wielkiego Księstwa Litewskiego (1582 – 1696). Spis*, red. A. Rachuba, oprac. H. Lulewicz

Województwo wileńskieMiko. Drohostajski stolnik W. Kxie. L.²⁴Malcher Snowski²⁵Jan Wolmienski podkomorzi hupiczki²⁶Jan Hlebowicz²⁷Stani. Sakowicz sedzia osmianski²⁸Hreori Mikolaiowicz sedzia wilkomerski²⁹Jrzi Dziawaltowski podse. wilkomerski³⁰

i A. Rachuba, Warszawa 2007 (dalej cyt.: *Deputaci*); D. Vilimas, *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės žemės teismo sistemos formavimasis (1564 – 1588)*, Vilnius 2006 (dalej cyt.: LDK). Dodatkowo użyto następujących skrótów: a. – ante; chor. – chorąży; dw. – dworzanin; gr. – grodzki; JKM - Jego Królewskiej Miłości; klan – kasztelan; kor. – koronny; król. – królewski; hosp. – hospodarski; marsz. - marszałek; N- nominacja; p. - post; pcz. – podczaszy; pis. – pisarz; pkom. – podkomorzy; psęd. – podsędek; psta – podstarości; sęd. – sędzia; sta – starosta; stol. – stolnik; tryb. - trybunalski; wda – wojewoda; WLK - Wielkiego Księstwa Litewskiego; z. - ziemski.

²⁴ Mikołaj Olechnowicz Dorohostajski Monwid h. Leliwa (zm. 1597), kalwinista, dw. JKM, dzierzawca wileński, stol. WKL 1566-1576, wda połocki i sta wołkowyski 1576, podpisał unię lubelską 1569 r., (U XI, s. 205; R. Mienicki, *Dorohostajski Mikołaj (zm. 1597)*, [w:] PSB, t. 5, Kraków 1939-1946, s. 333-335; H. Lulewicz, *Sejmiki litewskie...*, s. 119, przyp. 41; *Akta unii Polski z Litwą 1385-1791*, wyd. W. Semkowicz, S. Kutrzeba, Kraków 1932, nr 149, s. 355.

²⁵ Malcher (Melchior) Zygmuntowicz Snowski h. Dołęga (zm. 1587), kalwinista, rotmistrz król., sęd. z. nowogródzki od 1565, marsz. hosp. od 1567, klan witebski od 1579, marsz. tryb. 1582 i 1583; podpisał unię lubelską 1569 r. (U XI, s. 205; *Deputaci*, s. 61-64; H. Lulewicz, *Malcher (Melchior) Snowski* [w:] PSB, t. 39, Warszawa 1999 – 2000, s. 408-410; H. Lulewicz, *Sejmiki litewskie...*, s. 119, przyp. 41; *Akta unii*, nr 149, s. 355).

²⁶ Jan Janowicz Wołmiński (Wołmieński), luteranin, pis. gr. upicki 1556 – 1565, namiestnik trocki 1557-65, marsz. dworu Mikołaja Radziwiłła Rudego wody wileńskiego, pkom. upicki 1566 – 1579, marsz. oszmiański i hosp. 1572, klan połocki 1579 (UWKL II, nr 3696, s. 469; s. 672).

²⁷ Jan Janowicz Hlebowicz h. Leliwa (zm. VII 1590), kalwinista, klan miński 1572, podskr WKL i pis. WKL 1580-86, sta upicki 1584-86, klan trocki 1585-86, wda trocki 1586-90, marsz. tryb. 1584 (U XI, s. 209; UWKL II, s. 589; *Deputaci*, s. 65).

²⁸ Stanisław Stanisławowicz Sakowicza h. Korwin (zm. a. 18 I 1601), chorążyc miednicki, sęd. z. oszmiański 1565-1599, podpisał unię lubelską 1569 r. (UWKL I, nr 1831, s. 226, s. 721; *Akta unii*, nr 149, s. 356).

²⁹ Hrehory Mikołajewicz Gintowt Lula, psęd. z. wilkomierski 1566-68, sęd. z. wilkomierski 1568 - a. 27 VIII 1590 (UWKL I, s. 650).

³⁰ Jurij (Jerzy) Dziawaltowski (Dziawaltowski), (zm. a. 1575), psęd. wilkomierski 1568-71 (UWKL I, s. 646; wg. LDK (s. 137) urząd sprawował a. 1568 – a. 1578).

Cziosni Sierwczewicz miecznik W. Kxie. Lite.³¹
Mikolay Skinderth³²

Województwo trockie

Macziew Pieczkiewicz czasnik³³
Andrzej Maczkowicz pisarz wilienski³⁴
Joachim Miczuda chorąży³⁵
Stani. Chladowiczki³⁶
Jan Widra chorazi kowienski³⁷
Bendeict Iwanowicz pisarz³⁸
Barthlomiej Liewon³⁹

³¹ Szczęsny Wencławowicz Sirutowicz (Syruc) h. Doliwa, wg U XI (s. 98, nr. 658) miecznik WKL 1550 – 1567. Spis pozwala więc przesunąć ostatnią datę co najmniej do zakończenia sejmku warszawskiego, tj. początku lipca 1570 r., szczególnie, że jego następca na urządzie, Dymitr Jesifowicz Chalecki, pojawia się z miecznikostwem dopiero od VIII 1579 (*ibidem*, nr 659, s. 98).

³² Mikołaj Mikołajewicz Skinder h. Rawicz (zm. a. 2 II 1607), sędzic trocki, sęd. z. lidzki 1586 – 1607, deputat tryb. w 1582 i 1588 (UWKL I, s. 372, nr 2657; s. 726; *Deputaci*, s. 61,74; *Nies.*, t. 8, s. 580).

³³ Maciej (Matys) Stanisławowicz Pietkiewicz h. Pomian (zm. a. 8 V 1574), komornik JKM, cześnik WKL 1546 – 1570 (U XI, s. 229).

³⁴ Andrzej Mackowicz (Mackiewicz), sekretarz JKM, pis. z. wileński 1566-1574 (UWKL I, nr 641, s. 139; s. 685; wg. LDK (s. 136) urząd sprawował latach 1565 – 1574).

³⁵ Bohusz (a nie: Joachim) Piotrowicz Micuta h. Gozdawa (zm. początek 1592), chorąży grodzieński 1565 – 1567, chorąży włk. lit. od 14 VI 1569 (data objęcia urzędu za UWKL II, nr 1539, s. 241; por. U XI nr 9, s. 28; H. Lulewicz, *Sejmiki litewskie...*, s. 125, przyp. 32).

³⁶ Stanisław Wojciechowicz Hładowicki (Hładowiecki, Hliadowicki, Ladowicki) h. Prus, pis. gr. grodzki 1567-69, sędz. gr. grodzki 1578 (UWKL II, s. 589).

³⁷ Jan Janowicz Wydra (zm. a. 29 III 1596), chor. kowienski 1561-96, sęd. gr. kowienski 1569-73, deputat tryb. 1586 (UWKL II, s. 675; *Deputaci*, s. 71; *Nies.*, t. 9, s. 431). Informację o jego posłowaniu poświadcza dodatkowo diariusz sejmowy autorstwa Rafała Leszczyńskiego, gdzie jest wymieniony (tylko z nazwiska) jako członek komisji (*Diariusze sejmów koronnych 1548, 1553 i 1570*, wyd. J. Szujski [*Scriptores rerum Polonicarum*, t. I], Kraków 1872, s. 113-160).

³⁸ Benedykt Iwanowicz (zm. po 1571), pis. z. kowienski pocz. 1566-71 (UWKL II, nr 2827, s. 392).

³⁹ Bartłomiej Janowicz Lewoń h. Gozdawa (zm. ok. 1574), kalwinista, dworzanin hosp., sęd. z. upicki od 1566 (UWKL II, s. 612; H. Lulewicz, *Sejmiki litewskie...*, s. 126, przyp. 43; D. Vilimas, *K voprosu o konfessional'nyh orientaciáh urádnikov zemskih sudov VKL v konce XVI veka (proba perevičnogo analiza, [w:] Kanstrukcyá i dèkanstrukcyá Válikago knástva Litoúskaga. Materyály mižnarodnaj navykovaj kanferencyi (Grodna, 23-25 krasavika 2004 g.)*, Minsk 2007, s. 48).

Jan Wizgierth chorazicz⁴⁰

Województwo żmudzkie

Mikołaj Stankowicz⁴¹

Iwan Ilgowski⁴²

Iwan podskarbiowicz⁴³

Województwo połockie

Oniki Korszak⁴⁴

Lukasz Haraburda⁴⁵

⁴⁰ Jan Mikołajewicz Wizgierd (Wizgird, Wyzgird) h. Odrowąż (zm. pocz. 1596), sekretarz JKM, psęd. z. upicki 1574-76, sęd. z. upicki 1576-88, sęd. z. wileński 1588-94, marsz. upicki 1593-95 (UWKL II, s. 669; UWKL I, s. 749; wg. LDK: psęd. z. upicki 1575-76 (s. 143), sęd. z. wileński 1588-93 (s. 135)).

⁴¹ Mikołaj Janowicz Stankiewicz Bielewicz (z Biellewicza, z Biellewiczów) h. Mogiła (zm. 1581/82), kalwinista, ciwun twerski 1554-63 i ejragski 1561?, 1563-80, podkom. żmudzki 1566-81/82; podpisał unię lubelską 1569 r. (UWKL III, s. 356; H. Lulewicz, *Stankiewicz Mikołaj*, [w:] PSB, t. 42, Kraków 2003-2004, s. 202-203; *Akta unii*, nr 149, s. 356).

⁴² Iwan (Jan) Andrejewicz Ilgowski h. własnego, kalwinista, dw. hosp., ciwun tendziagolski 1554-65, 1571, psta żmudzki 1554-66, ciwun: kraski 1555-65, szawdowski 1565-69 i wieszwiański 1569-71, podpisał unię lubelską 1569 r. (UWKL III, s. 332; *Akta unii*, nr 149, s. 356).

⁴³ Jan Mikołajewicz Naruszewicz h. Wadwicz (zm. ok. 1613), kalwinista, drugi syn Mikołaja Pawłowicza Naruszewicza h. Wadwicz (zm. 16 IV 1575), podsk. WKL 11 III 1566 do śmierci (U XI, nr 1210, s. 156). Jan był łowczym WKL 1589-1611, marsz. tryb. 1592 (*ibidem*, nr 353, *Deputaci*, s. 85, 88; s. 66; T. Wasilewski, *Naruszewicz Jan*, [w:] PSB, t. 22, Kraków 1977, s. 564; G. Błaszczyk, *Herbarz szlachty żmudzkiej*, 2015, t. 4, Warszawa, s. 305).

⁴⁴ Onikiej (Aniceta) Andrejowicz Korsak Zaleski h. własnego (zm. a. 18 IX 1583), prawosławny, dw. JKM 1563, rotmistrz 1566, dzierżawca woronocki, podkom. połocki N 28 VII 1570 – a. 16 VI 1582 (UWKL V, s. 278; T. Wasilewski, *Korsak Jan Mikołaj*, [w:] PSB, t. 14, Wrocław 1968 – 1969, s. 104 (biogram syna); ZUPV, s.73).

⁴⁵ Łukasz Bohdanowicz Haraburda h. Awkaniec (zm. ok. 1585), prawosławny, brat Michała kasztelana mińskiego, dworzanin JKM, wielokrotnie posłował do Moskwy, w niewoli moskiewskiej 1563 – 1566, był na sejmie lubelskim, gdzie zabrał głos upominając się o prawa egzulantów połockich (nie był jednak posłem), sędz. z. połocki od 28 VII 1570. Co do daty prawdopodobnej rezygnacji z urzędu w literaturze przedmiotu podawane są różne daty: 1574? (A. Radaman, *Arganizacyâ i sklad polackaga zemskaga suda ũ drugoj palove XVI – peršaj trëci XVII st.*, „Gerold Litherland” 2011, t. 18, s. 27-28, przyp. 225), 1578 (LDK, s. 146) i 1571 (UWKL V, s. 268. Tam też (s. 193-194) obszernie omówienie problemu). Zob. też. K. Lepszy, *Haraburda Michał*, [w:] PSB, t. 9, Kraków 1960-1961, s. 288 (biogram brata); H. Lulewicz, *Sejmiki litewskie...*, s. 125, przyp. 36; ZUPV, s.76).

Województwo witebskieHreori Podberski⁴⁶Bohusz Skoczek chorąży⁴⁷Baioieth Andrzej⁴⁸Timoffiey Horka⁴⁹**Województwo brzeskolitewskie**Dominik Pacz⁵⁰Piotr Gnoiński⁵¹Mikolaj Szczepa⁵²Mikolaj Kierdeiwicz⁵³

⁴⁶ Hrehory Jackiewicz Podbereski h. Gozdawa, dw. JKM, podkom orszański 1567-1585; marsz. orszański 1585-1591? U Nies. (t. 7, s. 341) wzmiankowany *Grzegorz na wojnę Moskiewską Stefanowi Królowi 500 ludzi swoim kosztem zaciągnionych sprowadził* (ZUVV, s. 55-56; A. Boniecki, *Rody rycerskie w Wielkiem Księstwie Litewskiem w XV i XVI wieku*, Warszawa 1883, s. 250).

⁴⁷ Bohusz Aleksieiwicz Skołko (Skołak), poborca w pow. orszańskim 1565-68; chor. orszański 1567-1588, podpisał unię lubelską 1569 (ZUVV, s. 57; *Akta Unii*, nr 149, s. 356).

⁴⁸ Być może Andrzej (Jędrzej) Wasylewicz Woropaj (Warapij; zm. 1620), psęd. z. orszański 1567-1592, sęd. z. orszański 1592-1620, deputat tryb. 1588 i 1599 (LDK, s. 150-151; *Deputaci*, s. 75, 109; Nies., t. 9, s. 431-432). ZUVV notuje go tylko z urzędem pis. orszańskiego (s. 59).

⁴⁹ Timofiej (Tymoteusz) Romiejko Hurko h. własnego, psęd. z. witebski 1566-1574, podpisał unię lubelską 1569 (LDK, s. 150-151; Bon., t. 8, s. 15; ZUVV, s. 52; *Akta Unii*, nr 149, s. 356).

⁵⁰ Dominik Pac herbu Gozdawa (ur. ok. 1525 w Smoleńsku, zm. 13 XIII 1578), kalwinista, podkom brzeski lit. 1569, kln smoleński 1571-1579; podpisał unię lubelską 1569 (J. Wiśniewski, *Pac Dominik (zm. 1578)*, [w:] PSB, 1979, t. 24, Wrocław, s. 695; H. Lulewicz, *Sejmiki litewskie...*, s. 126, przyp. 44; D. Konieczna, *Ustrój i funkcjonowanie sejmiku brzeskolitewskiego w latach 1565-1763*, Warszawa 2013, s. 160).

⁵¹ Niezidentyfikowany.

⁵² Mikołaj Szczepa (Szczepawod) wymieniony w popisie szlachty litewskiej z 1585 r. (chorągiew pińska; *Popisy wojskowe pospolitego ruszenia wielkiego księstwa litewskiego (1524-1566)*, wstęp i opracowanie G. Lesmaitis, Białystok 2016, s. 250).

⁵³ Mikołaj Kierdejowicz Krzyczewski (Krzyczowski) h. Kierdeja, prawosławny, dw. król., otrzymał monaster w Kobryniu 1576 r., być może tożsamy z rotmistrzem król. wzm. 1623, zapewne syn Kierdeja, chor. brzeskiego wzm. 1562, sęd. z. brzeskiego 1565-1577, deputata do korekty Statutu Litewskiego 1569 (LDK, s. 151; Bon., t. 13, s. 19; Nies., t. 5, s. 80-81).

Województwo mścislawskieBohdan Sieliczki chorози y sedzia msczislawski⁵⁴**Województwo mińskie**Victor Zacharzowski⁵⁵Załączki⁵⁶Marcin Wołodkowicz⁵⁷Dimitr Sowicz Korsak⁵⁸**Miasto Wilno**Stanisław Mrzysłód⁵⁹Zienow Zareczki⁶⁰

⁵⁴ Bohdan Hrehorowicz Sielicki (Siedlecki) h. Korczak (zm. a. 20 VII 1581), prawosławny, chor. mścislawski 1559-a. 1581, sęd. zamkowy 1559, sęd. z. mścislawski 1566-1577 (wg LDK do 1588), poborca na Wołyniu 1590 [UWKL IX, s. 248; Nies., t. 8, s. 330 (błądnie z h. Grzymała); LDK, s. 153].

⁵⁵ Niezidentyfikowany. Być może spokrewniony z Andrzejem Zacharzewskim wzm. w księgach grodzkich mińskich w l. 1590-1591 [*Akty izdawaemye Vilenskoj Kommissiej dla razbora drevnih aktov*, t. 36, *Akty Minskago grodzkago suda* 1582-1590 g., Wil'na 1912, nr 496 (s. 396), nr 472 (s. 401)]. Być może h. Doliwa (Nies., t. 10, s. 13).

⁵⁶ Niezidentyfikowany. Być może z Załęckich h. Prus I (Nies., t. 10, s. 47). Przed nazwiskiem zostawiono puste miejsce na imię.

⁵⁷ Marcin Wołodkiewicz h. Łabędź, pis. z. miński 1565-1570, sęd. z. miński 1570-1592 (LDK, s. 155; Nies., t. 9, s. 412).

⁵⁸ Dymitr Siemionowicz Sowicz (Sowa) Korsak h. Lis, psęd. z. miński 1565-1579 (LDK, s. 155; Nies., t. 5, s. 244-245; Uruski, t. 7, s. 230-231).

⁵⁹ Stanisław Mrzysłód (ok. 1511-1587), złotnik wileński, rajca i burmistrz Wilna (w l. 1575, 1581 i 1587) (*Akta cechów wileńskich*, zebrał i przyg. do druku H. Łowmiański, przy współ. M. Łowmiańskiej i S. Kościalkowskiego, przedm. J. Jurkiewicz, Poznań 2006, s. 235; B.R. Vitkauskienė, *Złotnictwo wileńskie. Ludzie i dzieła XV-XVIII wiek*, Warszawa 2006, s. 36, 52-55; *Spis burmistrzów i rajców rocznych*, [w:] W. Kowalenko, *Geneza udziału stołecznego m. Wilna w sejmie Rzeczypospolitej*, „Ateneum Wileńskie” 1927, t. 4, z. 12, s. 133-136. Na początku XVII w. są w Wilnie notowane mieszczyki, luteranki, siostry Zuzanna i Katarzyna Mrzysłódówny, córki Mrzysłoda (D. Frick, *Libellus chamorum. Protestantcka elita mieszczańska a szlachta w Wilnie w XVII wieku*, [w:] *Litwa w epoce Wazów. Prace ofiarowane Henrykowi Wisnerowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, red. W. Kriegseisen, A. Rachuba, Warszawa 2006, s. 243), co może przemawiać za tym, że również Stanisław Mrzysłód był luteraninem.

⁶⁰ Zenow (Zenobiusz) Semenowicz Zarecki (Zarzecki), syn Siemiona burmistrza Wilna w 1558, rajca i burmistrz wileński 1570 i 1576, woskowniczy wileński 1568-1582, podkluczy wileński 1581-1589/90 (UWKL I, s.754; *Spis burmistrzów i rajców rocznych*, s. 135-136).

Bibliografia

Akta cechów wileńskich, zebrał i przyg. do druku H. Łowmiański, przy współ. M. Łowmiańskiej i S. Kościalkowskiego, przedm. J. Jurkiewicz, Poznań 2006.

Akta unii Polski z Litwą 1385-1791, wyd. W. Semkowicz, S. Kutrzeba, Kraków 1932.

Akty izdavaemye Vilenskoïu Kommissieïu dlâ razbora drevnih aktov, t. 36, *Akty Minskago grodzkago suda 1582-1590 g.*, Vil'na 1912.

Błaszczuk G., *Herbarz szlachty żmudzkiej*, t. 4, Warszawa 2015.

Boniecki A., *Herbarz polski*, Warszawa 1899-1913.

Boniecki A., *Rody rycerskie w Wielkiem Księstwie Litewskiem w XV i XVI wieku*, Warszawa 1883.

Deputaci Trybunału Głównego Wielkiego Księstwa Litewskiego (1582-1696). Spis, red. A. Rachuba, oprac. H. Lulewicz i A. Rachuba, Warszawa 2007.

Diariusze sejmów koronnych 1548, 1553 i 1570, wyd. J. Szujski [*Scriptores rerum Polonicarum*, t. I], Kraków 1872.

Ferenc M., *Posłowie koronni na sejmie unii lubelskiej (unie polsko-litewskie w dyskusji sejmowej)*, „Zeszyty Naukowe UJ Prace Historyczne” 2014, t. 141, z. 2.

Filipczak-Kocur A., *Kto wyplacał diety poselskie w XVII wieku?*, [w:] *Parlament, prawo, ludzie. Studia ofiarowane profesorowi Juliuszowi Bardachowi w sześćdziesięciolecie pracy twórczej*, red. K. Iwanicka, M. Skowronek, K. Stembrowicz, Warszawa 1996.

Floria B.N., Kaniewska I., *Nowe źródło do dziejów polskiego parlamentaryzmu XVI wieku*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1983, t. 35.

Frick D., *Libellus chamorum. Protestancka elita mieszczańska a szlachta w Wilnie w XVII wieku*, [w:] *Litwa w epoce Wazów. Prace ofiarowane Henrykowi Wisnerowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, red. W. Kriegseisen, A. Rachuba, Warszawa 2006.

Jaworski R., *Spis posłów koronnych na sejm koronacyjny w 1574 roku*, „Kwartalnik Historyczny” 2017, t. 124, z. 2.

Kamieniecki W., *Chorążowie w parlamentaryzmie litewskim przed unią lubelską*, „Antemurale” 1965, t. 9.

Kaniewska I., *Małopolska reprezentacja sejmowa za czasów Zygmunta Augusta*, Kraków 1974.

Kaniewska I., „*Strawne pieniądze*” posłów koronnych w XVI wieku, [w:] *Po- przez stulecia. Księga pamiątkowa ofiarowana profesorowi Antoniemu Podrazie w 80. rocznicę Jego urodzin*, red. Danuta Czerska, Kraków 2000.

Kolankowski L., *Posłowie sejmów Zygmunta Augusta*, „Reformacja w Pol- sce” 1928, t. 5.

Konieczna D., *Ustrój i funkcjonowanie sejmiku brzeskolitewskiego w latach 1565-1763*, Warszawa 2013.

Kowalenko W., *Geneza udziału stołecznego m. Wilna w sejmie Rzeczypospo- litej*, „Ateneum Wileńskie” 1927, t. 4, z. 12.

Mienicki R., *Dorohostajski Mikołaj*, [w:] PSB, t. 5, Kraków 1939-1946.

Niesiecki K., *Herbarz polski*, wyd. J.N. Bobrowicz, Lipsk 1839-1846.

Lepszy K., *Haraburda Michał*, [w:] PSB, t. 9, Kraków 1960-1961.

Lulewicz H., *Malcher (Melchior) Snowski*, [w:] PSB, t. 39, Warszawa 1999-2000.

Lulewicz H., *Najstarsza znana instrukcja sejmikowa z Wielkiego Księstwa Litewskiego. Sejmik wileński przed sejmem warszawskim*, [w:] *Studia historycz- no-prawne. Prace dedykowane Profesorowi Janowi Sereďyce w siedemdziesiątą piątą rocznicę urodzin i czterdziestopięciolecie pracy naukowej*, red. J. Dorobisz i W. Kaczorowski, Opole 2004.

Lulewicz H., *Sejmiki litewskie przed sejmem 1572 r. Projekt obsady funkcji poselskich*, [w:] *Litwa w epoce Wazów*, red. W. Kriegseisen i A. Rachuba, War- szawa 2006.

Lulewicz H., *Stankiewicz Mikołaj*, [w:] PSB t. 42, Warszawa 2003-2004.

Padalinski U., *Pradstaŭnictva Válikaga Knástva Lítóŭskaga na Lublińskim sojme 1569 goda*, Minsk 2017.

Padalinski U., *Šláhta VLK i vaľny sojm Rěčy Paspalitaj 1570 goda*, „Belaruskì Gistaryčny Časopis” 2004, nr 6.

Pirożyński J., *Sejm warszawski roku 1570* [„Zeszyty Naukowe Uniwersyte- tu Jagiellońskiego. Prace Historyczne” t. 36], Kraków 1972.

Popisy wojskowe pospolitego ruszenia wielkiego księstwa litewskiego (1524-1566), wstęp i oprac. G. Lesmaitis, Białystok 2016.

Posłowie ziemscy koronni 1493-1600, oprac. W. Uruszczak, I. Kaniewska, M. Ferenc, J. Byliński, red. I. Kaniewska, Warszawa 2013.

Radaman A., *Arganizacyâ i sklad polackaga zemskaga suda ũ drugoj palove XVI – peršaj trëci XVII st.*, „Gerol'd Litherland” 2011, t.18.

Radaman A., *Uchwała sejmikowa powiatu nowogródzkiego z 1568 r. a system finansowania posłów sejmowych Wielkiego Księstwa Litewskiego*, [w:] *Litwa w epoce Wazów. Prace ofiarowane Henrykowi Wisnerowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, red. W. Kriegseisen, A. Rachuba, Warszawa 2006.

Radaman A., *Uhvaly sojmikaŭ i šlábeckih z'ezdaŭ Válikaga knástva Litoŭskaga, Ruskaga i Žamojckaga ũ sistème narmatyŭnaga rëgulávannâ fínansavannâ sojmavŭh posloŭ y drugoj polove XVI – pačatky XVII st.*, „Vesci VDPU” 2005, nr 4, ser. 2.

Radaman A., Ferenc M., *Rejestr senatorów i posłów na sejmie walnym warszawskim 9 lutego – 21 marca 1600 r.*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Historyczne” 2004, t. 131.

Radaman A., Galubovič V., Vilimas D., *Zemskiâ ũradniki Polackaga va-âvodctva (drugaâ palova XVI – peršaâ palova XVII stst.)*, „Polackiâ Gistaryčnyâ Zapiski. Naukovy Časopis. Commentarii Polocenses Historici” 2004, t. 1.

Radaman A., Galubovič V., Vilimas D., *Zemskiâ ũradniki Vicebskaga va-âvodctva ũ drugoj palove XVI – peršaj palove XVII stst.)*, „Polackiâ Gistaryčnyâ Zapiski. Naukovy Časopis. Commentarii Polocenses Historici” 2005, t. 2.

Rachuba A., *Diety poselskie w Wielkim Księstwie Litewskim XVI-XVII wieku na przykładzie sejmiku żmudzkiego*, [w:] *Z dziejów kultury prawnej. Studia ofiarowane Profesorowi J. Bardachowi w dziewięćdziesięciolecie urodzin*, red. M. Wąsowicz i in., Warszawa 2004.

Rachuba A., *Wielkie Księstwo Litewskie w systemie parlamentarnym Rzeczypospolitej w latach 1569-1763*, Warszawa 2002.

Savišcevas E., *Początki parlamentaryzmu na Żmudzi w XVI wieku*, „Studia Historyczne” 2016, 59, z. 2 (234).

Uruski S., Kosiński A.A., Włodawski A., *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*, Warszawa 1904-1938.

Uruszczak W., *Miscellanea sejmowe warszawskie z 1570 roku*, [w:] *Studia Historycznoprawne. Tom poświęcony pamięci profesora Kazimierza Orzechowskiego*, red. A. Konieczny, P. Jurek, Wrocław 2010.

Uruszczak W., *Sejm walny koronny w latach 1506-1540*, Warszawa 1980.

Urzędnicy Dawnej Rzeczypospolitej XII-XVIII wieku. Spisy, red. A. Gąsiorowski, Wrocław 1985.

Urządnicy Wielkiego Księstwa Litewskiego. Spisy, red. A. Rachuba, Warszawa 2004.

Vilimas D., *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės žemės teismo sistemos formavimasis (1564-1588)*, Vilnius 2006.

Vilimas D., *K voprosu o konfessional'nyh orientaciáh urádnikov zemskih sudov VKL v konce XVI veka (proba perevičnogo analiza, [w:] Kanstrukcyá i dèkanstrukcyá Válikago knáštva Litoŭskaga. Materyály mižnarodnaj navykovaj kanferencyi (Grodna, 23-25 krasavika 2004 g.), Minsk 2007.*

Vilimas D., *Vrádniki zemskih sudov Vèlikogo Knážestva Litovskogo – učastniki sejmov Reči Pospolitoj i Glavnyh s'ezdov VKL (1569-1588 gg.), [w:] Parlamenckiá struktury ũlady ũ sistème dzáržaŭnaga kiravanná Válikaga knáštva Litoŭskaga i Rečy Pospalitoj u 15-18 stagoddzáh. Materyály mižnarodnaj navykovaj kanferencyi (Minsk-Novagrudak, 23-24 listapada 2007 g.), Minsk 2008.*

Vitkauskienė B. R., *Złotnictwo wileńskie. Ludzie i dzieła XV-XVIII wiek*, Warszawa 2006.

Wasilewski T., *Korsak Jan Mikołaj*, [w:] PSB, t. 14, Wrocław 1968-1969.

Wasilewski T., *Naruszewicz Jan*, [w:] PSB, t. 22, Kraków 1977.

Wiśniewski J., *Pac Dominik (zm. 1578)*, [w:] PSB, t. 24, Wrocław 1979.

Zakrzewski A., *Sejmiki Wielkiego Księstwa Litewskiego XVI–XVII w. Ustrój i funkcjonowanie: Sejmik trocki*, Warszawa 2000.